

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
УСКЮДАРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, ТУРЕЦЬКА
РЕСПУБЛІКА

Кафедра всесвітньої історії та релігієзнавства

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ У ДОСЛІДЖЕННЯХ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

*ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ*

10 квітня 2025 р.

Тернопіль – 2025

УДК 930:37]:005.745**А 43**

Актуальні проблеми історичної науки та освіти у дослідженнях молодих учених. *Збірник матеріалів II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції з міжнародною участю.* 10 квітня 2025. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2025. 536 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Елла БИСТРИЦЬКА – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Наталія ГРИГОРУК – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Наталія ІГНАТЕНКО – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Леся КОСТЮК – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Степан ПРИЙДУН – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Ірина ФЕДОРІВ – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Т Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Діана ЛЕМІШКА – ст. лаборант кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Андрій ГРУБІНКО – доктор історичних наук, професор кафедри теорії права та конституціоналізму Західноукраїнського національного університету.

Іван ЗУЛЯК – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

Ірина СКАКАЛЬСЬКА – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії та методики навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Т. Шевченка.

До збірника увійшли матеріали доповідей II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми історичної науки та освіти у дослідженнях молодих учених», присвячені актуальним проблемам археології, історії України, всесвітньої історії, релігієзнавства, теорії та методики навчання історії. Адресовано студентам, магістрантам, аспірантам – гуманітаріям, усім, хто цікавиться минулим України й світу.

Затверджено до друку науково-технічною радою Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка (протокол № 5 від 21 травня 2025 р.)

© Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, 2025

ЗМІСТ

АРХЕОЛОГІЯ

ГРЕЦЬКІ БОЖЕСТВА ТА ЇХ КУЛЬТ У КОЛОНІЯХ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я Ліщенко Юлія	11
СКІФСЬКІ ПАМ'ЯТКИ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ Демчак Наталія	16
РОЗМІЩЕННЯ ОРНАМЕНТУ НА ПОСУДІ ПОБУТОВОГО ТА РИТУАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЯМНОЇ КУЛЬТУРИ Гонта Вікторія	22
ЗНАЧЕННЯ КЕРАМІЧНОГО МАТЕРІАЛУ В ДОСЛІДЖЕННІ ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРИ ІАВА-ГОЛІГРАДИ Данильчук Назарій	27
ОСОБЛИВОСТІ ПОХОВАЛЬНОГО ОБРЯДУ КУЛЬТУРИ ПОСНЕСІТІ-ЛУКАШІВКИ Бистрицька Діана	32
АРХЕОЛОГІЧНІ ОБ'ЄКТИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ НА КАРТІ ФОН МІА Сосульський Володимир	38

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ВЗАЄМИНИ КИЇВСЬКОЇ РУСІ Базалійський Олександр	46
СМЕРТЕЛЬНИЙ ПРИЦІЛ ВАРВАРИ МОТОРИ: ЛЕГЕНДА ЧИ ІСТОРІЯ? Терпляча Анна	53
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ГЕТЬМАНЩИНИ ДОБИ ІВАНА МАЗЕПИ Гандзюк Святослав	57
ПОЯВА РОСІЙСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ПРОШАРКУ В СОЦІАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ ПРАБОРЕЖНОЇ УКРАЇНИ У ХІХ СТ. Тарасов Євгеній	64
ПРЕСА НАДДНІПРЯНЩИНИ ТА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ Дяків Вікторія	71
ДІЯЛЬНІСТЬ ШКІЛЬНИХ МУЗЕЇВ В УКРАЇНІ (ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.) Гарбуз Марія	74

4	<i>Збірник матеріалів II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції з міжнародною участю</i>	
	МІЛІТАРНИЙ ДОСВІД УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЦТВА В ЛЕГІОНІ УСС (1914–1916 РР.)...78	
	Сусь Вікторія	
	ДІЯЛЬНІСТЬ ОЛЬГИ БАСАРАБ У «СОЮЗІ УКРАЇНОК»84	
	Музика Анастасія	
	НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ОГІЄНКА У ГЕНЕЗІ	
	УКРАЇНСЬКОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ89	
	Пилипів Софія	
	ЄВРЕЙСЬКЕ ПИТАННЯ У ПУБЛІЦИСТИЦІ СИМОНА ПЕТЛЮРИ.....95	
	Калинюк Ірина	
	СІМ ПОСТРІЛІВ У ПЕТЛЮРУ – «ВИРОК МЕСНИКА» ЧИ ПІДСТУПНЕ ВБИВСТВО?... 100	
	Колеснік Марта	
	ЛЕМКІВЩИНА В ХХ СТОЛІТТІ: КУЛЬТУРА ТА ПОБУТ В КОНТЕКСТІ	
	ІСТОРИЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ 105	
	Бодрух Ірина	
	ТРАДИЦІЙНІ ГОЛОВНІ УБОРИ НАСЕЛЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ У НАРОДНИХ	
	ЗВИЧАЯХ ТА ОБРЯДАХ (КІН. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.) 108	
	Блищак Вероніка	
	УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЦТВО В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ У 1920-1930-Х РОКАХ У	
	КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 111	
	Біньковська Даріна	
	СБ ОУН: ВИТОКИ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ..... 119	
	Собчак Дмитро	
	МІЖНАРОДНЕ ВИЗНАННЯ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РР. АКТОМ ГЕНОЦИДУ	
	УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ124	
	Рубаха Ілона	
	ЖІНОЧІ ДОЛІ В УМОВАХ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ВИПРОБУВАННЯ ТА	
	ВНЕСОК 130	
	Савчук Людмила	
	ДЕПОРТАЦІЯ НАРОДІВ КРИМУ ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ 132	
	Стецик Соломія	
	ТАБІР У ЯВОЖНО, ЯК ЗЛОЧИН ПРОТИ ГУМАННОСТІ 138	
	Демидяк Діана	
	ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТІВ АРЕШТОВАНИХ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ	
	РАДЯНСЬКИМИ СПЕЦСЛУЖБАМИ НА ОСНОВІ АРХІВНО-КРИМІНАЛЬНИХ	
	СПРАВ СЕЛА СТАРИЙ ОЛЕКСИНЕЦЬ 144	
	Бойко Іван	

ІНФОРМАЦІЙНА БОРОТЬБА СРСР ПРОТИ ОУН ТА УПА.....	150
Вирста Андрій	

НАДЗВИЧАЙНІ ЗВІТИ ЧОРТКІВСЬКО-БЕРЕЖАНСЬКОЇ ОКРУГИ ОУН ПРО ГОЛОД НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ (1946–1947 РР.).....	153
Городицька Іванна	

ПРОПАГАНДИСТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЧОРТКІВСЬКО-БЕРЕЖАНСЬКОЇ ОКРУГИ ОУН (ЛИСТОПАД 1945 Р. – СЕРПЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ 1946 Р.	161
Гайдук Мар'яна	

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ТА КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ ТЕРНОПОЛЯ ЧАСІВ ВІДБУДОВИ (ДО 1955 Р.).	161
Рамська Ангеліна	

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ ТЕРНОПОЛЯ КІНЦЯ 60Х – ПОЧАТКУ 80Х РР. ХХ СТ.	173
Пристапа Юстина	

ВАСИЛЬ СТУС В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	176
Мар'яна Курило	

ДЕГУМАНІЗАЦІЯ ОБРАЗУ УКРАЇНЦЯ: ВІД РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ ДО СУЧАСНОЇ РОСІЇ	181
Богачік Юліанна	

РОЛЬ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ: ПІДТРИМКА ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ	184
Галуцька Денис	

ПРОЯВИ ЕКСТРЕМІЗМУ В ХХІ СТОЛІТТІ: ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	187
Бучинська Соломія	

СТАРОДАВНЯ І СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ

ПОЛІТИЧНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРІКЛА	192
Маковецька Олена	

СТВОРЕННЯ ЗАКОНІВ ДВНАДЦЯТИ ТАБЛИЦЬ: ПОЛІТИЧНА ПОСТУПКА ПЛЕБЕЯМ ЧИ СПРОБА ПРАВОВОГО БАЛАНСУ?	197
Видаш Володимир	

ПОЛІТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ГАЯ ЮЛІЯ ЦЕЗАРЯ.....	200
Березюк Руслан	

НАРОДЖЕННЯ РИМСЬКОГО ФЛОТУ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ ПУНІЧНОЇ ВІЙНИ.....	207
Солоха Денис	

6	<i>Збірник матеріалів II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції з міжнародною участю</i>	
	ЗМОВА КАТІЛНИ ЯК ПРИКЛАД КРИЗИ РИМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	210
	Ігнатюк Діана	
	ЮДЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ РАННІХ ХРИСТІАНСЬКИХ ГРОМАД	216
	Яриш Соломія	
	ОСОБЛИВОСТІ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ ІМПЕРІЇ КАРЛА ВЕЛИКОГО	221
	Хомик Богдан	
	ОСВІТНЯ СКЛАДОВА КАРОЛІНЗЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ	224
	Мушинська Надія	
	СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВА ТА ВІЙСЬКОВА КУЛЬТУРА ВІКІНГІВ.....	230
	Кузьмиха Христина	
	ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ПАДІННЯ ПЕРШОГО БОЛГАРСЬКОГО ЦАРСТВА В ІСТОРІЇ ЄВРОПИ	235
	Соловій Петро	
	ДІЯЛЬНІСТЬ ОРДЕНУ ЄЗУЇТІВ В КОНТЕКСТІ КОНТРРЕФОРМАЦІЇ	242
	Данилюк Уляна	
	ФІЛОСОФІЯ ХРИСТА ЕРАЗМА РОТЕРДАМСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ХРИСТІАНСЬКОГО ГУМАНІЗМУ: ВПЛИВ НА РЕЛІГІЙНУ ДУМКУ XVI СТ.	249
	Ковтунович Марія	
	ДИСКУРС ПРО ІСТОРИЧНІСТЬ ТРОТИ САЛЕРНСЬКОЇ.....	257
	Дзюбановська Евеліна	
	ПОРОХ: ЙОГО ЕВОЛЮЦІЯ ТА ПЕРШІ ЗАСТОСУВАННЯ.....	261
	Нестер Ярослав	

НОВА ІСТОРІЯ

	ЕВОЛЮЦІЯ УГОРСЬКОГО ПРАВЛІННЯ У ХОРВАТІЇ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	265
	Шайда Анастасія	
	ПАРИЗЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР 1783 РОКУ ТА ЙОГО МІЖНАРОДНЕ ЗНАЧЕННЯ	271
	Сідельник Світлана	
	ТАДЕУШ КОСТЮШКО В ІСТОРІЇ ПОЛЬЩІ.....	275
	Горбатюк Микола	
	ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ У ФРАНЦІЇ ПІД ЧАС ВЕЛИКОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.....	278
	Міщій Іван	

РОЛЬ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ НАПОЛЕОНА У СТВОРЕННІ ЄДИНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ФРАНЦІЇ	284
Харчук Яна	

РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ КЛУБІВ ПІД ЧАС ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ КІНЦЯ ХVІІІ СТ.	290
Прихідько Андрій	

ВІДЕНСЬКИЙ КОНГРЕС І ЙОГО ВПЛИВ НА ПОЛІТИЧНУ КАРТУ ЄВРОПИ.	296
Гринчук Богдана	

ДЖУЗЕППЕ ГАРІБАЛДІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ГЕРОЙ ІТАЛІЇ ТА БОРЕЦЬ ЗА СВОБОДУ	302
Дехтярчук Софія	

ЕПІСТОЛЯРНА СПАДЩИНА КОРОЛЕВИ ВІКТОРІЇ ТА ВІКОНТА МЕЛЬБУРНА: ОФІЦІЙНИЙ ТА ПРИВАТНИЙ АСПЕКТИ КОМУНІКАЦІЇ	308
Іщенко Діана	

ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ АВРААМА ЛІНКОЛЬНА ПІД ЧАС ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ В США.	315
Клюйко Аліна	

СОЦІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ США В ПЕРІОД ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ ПІВДНЯ.	320
Войтюк Станіслав	

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ

РЕЖИМ САНАЦІЇ У ПОЛЬЩІ (1926-1939 РР.)	327
Малишевський Роман	

ТРУДОВА ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАЦІЇ ФРАНКЛІНА РУЗВЕЛЬТА (1933–1939 РР.)	332
Прокоп'юк Уляна	

ВОЄННІ ДІЇ НАЦИСТСЬКОЇ НІМЕЧЧИНИ НА СХІДНОМУ ФРОНТІ У 1941–1943 РОКАХ.	338
Диня Олексій	

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ІСПАНІЇ У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1939–1945 РР.)	341
Яропуд Антон	

АНГЛО-РАДЯНСЬКІ СУПЕРЕЧНОСТІ ТА ПРОТИРІЧЧЯ НА ЯЛТИНСЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ (1945 Р.)	345
Голубовська Олеся	

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА РЕЖИМУ КАСТРО 1959–1990 РР.	351
Попружок Юлія	

ВПЛИВ КВЕБЕКСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПИТАННЯ НА ЗАГОСТРЕННЯ ФРАНКО-КАНАДСЬКИХ ВІДНОСИН У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 60-ИХ РОКІВ XX СТОЛІТТЯ.....	355
Фік Олексій	

МЕТОДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШВЕДСЬКОЇ МОДЕЛІ В РІЗНИХ СЕКТОРАХ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ШВЕЦІЇ У 1950–1960-Х РР. XX СТ.....	358
Стецюк Анастасія	

IMAGINE: ОДА КОМУНІЗМУ ЧИ ГІМН МИРУ?.....	362
Галушка Руслан	

ЕКОНОМІЧНІ РЕФОРМИ УРЯДУ ГЕЛЬМУТА КОЛЯ (1982–1990).....	367
Ковальчук Вадим	

ДИНАМІКА ПІДТРИМКИ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ ЄВРО- ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ BREXIT	372
Липка Марія	

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЄЛИЗАВЕТИ ІІ: ОСНОВНІ ЗДОБУТКИ ТА ПРОБЛЕМИ	376
Росоловська Надія	

ПОЗИЦІЯ США ЩОДО СТВОРЕННЯ ТА ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ ГУАМ	383
Радченко Іван	

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ.....	392
Шведик Анастасія	

ДВОПАРТІЙНА СИСТЕМА США: ІСТОРИЧНА ТРАДИЦІЯ ТА ВИКЛИКИ ТРЕТІХ ПАРТІЙ XXI СТОЛІТТЯ	399
Гоч Ігор	

ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ І АФРИКИ

ХОНДА ТАДАКАЦУ: ВІЙСЬКОВИЙ ШЛЯХ ГЕНЕРАЛА ТОКУґАВИ.....	406
Мороз Максим	

КАСТОВА СИСТЕМА В ІНДІЇ: ІСТОРІЯ ЕВОЛЮЦІЇ	413
Герчак Ірина	

ПОГЛЯДИ ЄВРОПЕЙЦІВ ПРО ТРАДИЦІЙНИЙ СХІД У XIII СТ.	416
Михалюк Артем	

ОСМАНСЬКІ РЕЛІГІЙНІ ІНСТИТУТИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЯ ІМПЕРІЇ В XVI СТ.....	420
Пушкар Анна	

16. YÜZYILDA OSMANLI İMPARATORLUĞU'NA GELEN İNGİLİZ SEYYAHLARIN GÜZERGÂHLARININ HARİTALANDIRILMASI	420
Merve Nur Othman	

ЗАХІДНИЙ ФРОНТ ОСМАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ: ЧОМУ ВІДЕНЬ СТАВ ОСТАННЬОЮ МЕЖЕЮ ОСМАНСЬКОЇ ЕКСПАНСІЇ ОСМАНІВ.....	432
Смалько Ірина	

NAKŞİBENDİ VE HALİDİYE TEKKELERİ DİJİTAL HARİTALAMA	432
Yağiz Baştürk	

СУЕЦЬКА КРИЗА 1956 Р. У ФОКУСІ СВІТОВОЇ ГЕОПОЛІТИКИ	440
Леськів Олег	

СИСТЕМА ЧЕБОЛІВ РЕСПУБЛІКИ КОРЕЇ ЯК ПОТУЖНИХ СІМЕЙНИХ БІЗНЕС-КОНГЛОМЕРАТІВ	445
Карел Віктор	

ПІЗНЯ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ РЕСПУБЛІКИ КОРЕЇ	449
Магльована Софія	

ГЕОПОЛІТИЧНІ ЗМІНИ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПОДІЯМИ ВІЙНИ СУДНОГО ДНЯ 1973 Р.	453
Копач Юрій	

ПАНАФРИКАНСЬКИЙ СВІТ МУАММАРА КАДДАФІ	456
Сафонов Кирило	

РЕЖИМ ТАЛІБІВ В АФГАНІСТАНІ: ВІДНОСИНИ З ПАКИСТАНОМ	461
Якобчук Євгенія	

ІНДІЯ ТА ПАКИСТАН: ЕВОЛЮЦІЯ ВІДНОСИН У 1971–2021 РР.	465
Чиж Владислав	

СТРАТЕГІЯ ПІДГОТОВКИ ТАЙВАНЮ ДО ПОТЕНЦІЙНОЇ ВІЙНИ ІЗ КНР	470
РУЖИЛО ВІКТОР	
Віктор Ружи́ло	

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

ВІД ЯЗИЧНИЦТВА ДО ХРИСТІЯНСТВА: ІСТОРІЯ РУСІ	476
Корейба Андріана	

ЦЕРКОВНА ТА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ОРДЕНУ ЄЗУЇТІВ: РЕЦЕПЦІЯ М. ГРУШЕВСЬКОГО	480
Фарцабей Юліана	

РЕАКЦІЯ СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ НА ЛІКВІДАЦІЮ ГКЦ У 1946 Р.	483
Партика Марія	

10	<i>Збірник матеріалів II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції з міжнародною участю</i>	
	УВ'ЯЗНЕННЯ ЄПИСКОПА ГРИГОРІЯ ХОМИШИНА В КОНТЕКСТІ ПАРАДИГМИ КОНФЛІКТУ МІЖ СРСР І СВЯТИМ ПРЕСТОЛОМ	488
	Андрухів Іван	
	ПІДПІЛЬНІ СЕМІНАРІЇ УГКЦ НА ІВАНО-ФРАНКІВЩИНІ (1946–1989): ПІДГОТОВКА СВЯЩЕННИКІВ І РАДЯНСЬКІ РЕПРЕСІЇ	492
	Передрук Зоряна	
	БАЗОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОНЯТТЯ «ОБРЯД» НА ПРИКЛАДІ ПРАКТИК У ХРИСТИЯНСТВІ	492
	Градинар Іван	
	ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ОБЛІКУ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТІВ МАНЧЕСТЕРА (ОБ'ЄДНАНЕ КОРОЛІВСТВО) НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	502
	Цяпута Андрій	
	ПАПА ІВАН ПАВЛО II І КОМУНІСТИЧНІ РЕЖИМИ: ЯК ВІРА ПЕРЕМОГЛА СТРАХ	505
	Мацюк Уляна	
	<i>ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ</i>	
	ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ У ЗЗСО	514
	Сопіга Максим	
	РОЗВИТОК АКСІОЛОГІЧНОГО СКЛАДНИКА ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ПИСЕМНИХ ДЖЕРЕЛ	519
	Бочуля Максим	
	ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК НА УРОКАХ ІСТОРІЇ	526
	Гунько Станіслав	
	ДЕБАТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ У СВІТЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАТИКИ	530
	Кудлюк Єлизавета	

РОЗВИТОК АКСІОЛОГІЧНОГО СКЛАДНИКА ІСТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ПИСЕМНИХ ДЖЕРЕЛ

Бочуля Максим,

здобувач вищої освіти першого рівня
гуманітарного факультету
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії
e-mail: maksikbochulia86@gmail.com

Науковий керівник: **Гамрецька Галина,**
кандидат філософських наук, доцент
кафедри суспільних дисциплін
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії

Формування аксіологічної компетентності школярів виступає однією з пріоритетних задач сучасної освіти, особливо в контексті вивчення історії України. Під аксіологічною компетентністю науковці розуміють «здатність учня формулювати версії й оцінки історичного руху і розвитку» [3, с. 26]. Її проявом є вміння пояснювати, порівнювати, узагальнювати та критично оцінювати історичні факти і діяльність особистостей з позиції загальнолюдських та національних цінностей; оцінювати різні версії і думки про історичні події, явища та процеси.

Шкільна історія забезпечуватиме розвиток у учнів аксіологічних умінь за умови, якщо її змісту притаманні такі ознаки, як-от: гуманістичність, полікультурність, багатоаспектність, альтернативність тощо. На нашу думку, усі ці вимоги до змісту історичної освіти забезпечує не лише авторський текст шкільних підручників, але більшою мірою – писемні джерела, розміщені в них. Адже історичні документи виступають не лише джерелом знань, але й носіями цінностей, світоглядних орієнтирів та етичних дилем різних історичних періодів. Завдяки аналізу таких матеріалів учні набувають навичок розрізнення понять добра і зла, справедливості й несправедливості, а також розвивають здатність до формування власних ціннісних позицій. Інтеграція історичних документів у навчальний процес сприяє поступовому розвитку критичного мислення, здатності до глибокого аналізу і тлумачення джерел, а також зміцненню громадянської свідомості.

Проблема розвитку аксіологічної компетентності школярів за допомогою історичних документів є актуальною і з теоретичної, і з практичної точки зору. Її висвітлення знаходимо в дослідженнях таких

науковців, як-от: К. Баханов, В. Власов, Н. Гупан, Д. Лисянська, В. Мисан, О. Пометун, Г. Фрейман, О. Шлом та ін.

Мета тез полягає у висвітленні значущості застосування писемних джерел як компонента підручника історії в розвитку аксіологічного складника історичної компетентності учнів в класах НУШ.

З метою виявлення аксіологічного потенціалу писемних джерел, вміщених у підручниках історії, використано метод контент-аналізу, тобто якісно-кількісний метод вивчення документів, який характеризується об'єктивністю висновків і строгістю процедури та полягає у квантифікаційній обробці тексту з подальшою інтерпретацією результатів.

Об'єктами контент-аналізу обрано три підручники історії для класів НУШ: «Вступ до історії України та громадянської освіти» (5 клас, І. Щупак та ін.), «Досліджуємо історію і суспільство» (6 клас, О. Пометун та ін.), «Історія України» (7 клас, О. Пометун та ін.).

Контент-аналіз був спрямований на виявлення кількості історичних документів та їх різновидів. Зокрема, встановлено, що у підручнику для 5 класу нараховується 13 документів, тоді як у підручнику для 6 класу їх уже 26. Найбільша кількість документів є у підручнику з історії для 7 класу – 63 одиниці. Таке співвідношення кількості документів засвідчує врахування авторами підручників вікових особливостей школярів.

За змістом і функціональним призначенням документи поділяються на дві основні категорії: наративні та актові. Як наголошує Д. Лисянська, історичні документи слугують не лише джерелом достовірних фактів, а й виступають важливим інструментом формування ціннісних орієнтацій у школярів. Різноманітність класифікації таких документів – від офіційних державних актів до художньої літератури – дає змогу інтегрувати їх у навчальний процес для розвитку різних аспектів аксіологічної компетентності учнів. У контексті уроків історії ці матеріали дозволяють здобувачам освіти пережити «пульс історії», сприяючи формуванню емоційно-ціннісного ставлення до подій минулого. Використання документальних джерел сприяє засвоєнню не лише окремих фактів, але й ключових понять та закономірностей суспільного розвитку, які стають основою для формування стійких ціннісних орієнтирів. Важливість ціннісно-сміслової функції історичних документів полягає в тому, що вони забезпечують досвід емоційно-ціннісних взаємин, невід'ємний для всебічного розвитку аксіологічної компетентності. Етапи роботи з такими джерелами, зокрема первинний аналіз та інтерпретація, сприяють одночасно формуванню критичного мислення та здатності до обґрунтованого оцінювання. Важливою складовою роботи з документами є врахування авторства, ступеня достовірності та історичного контексту, що дозволяє забезпечити об'єктивність у формуванні ціннісних суджень [2, с. 41].

Залучення учнів до роботи з історичними джерелами розпочинається вже в 5 класі, коли школярі освоюють базові принципи аналізу джерельного матеріалу та засвоюють його значення для розуміння минулого. У підручнику «Вступ до історії України та громадянської освіти» [8] подано 10 актових і 3 наративні документи.

Прикладом роботи з формування аксіологічних умінь під час аналізування актового документа у 5 класі може слугувати застосування Акта проголошення незалежності України. Вважаємо, що цей документ не лише історичний факт, а й дзеркало ключових цінностей українського народу. Аналізуючи Акт, учні мають змогу усвідомити значення таких понять, як незалежність, свобода, демократія та право на самовизначення. Розгляд історичного контексту проголошення незалежності сприяє кращому розумінню причин прагнення українців до створення власної держави, а також усвідомленню викликів, з якими їм довелося зіткнутися. Робота з текстом Акта дозволяє розвивати критичне мислення: учні вчаться аналізувати зміст, визначати ключові слова та ідеї, висловлювати власні думки й формулювати висновки. Завдяки Акту школярі починають розуміти, що незалежність – це не просто політичний статус, а й велика відповідальність за майбутнє країни. Цей історичний документ демонструє зв'язок між минулим і сьогоденням, показуючи, як традиційні цінності впливають на життя сучасних українців. Вивчення змісту Акта сприяє формуванню патріотизму та гордості за свою державу. Адже він містить універсальні цінності, значущі для кожного, незалежно від національної приналежності. Обговорення цього документа допомагає школярам зрозуміти, що боротьба за незалежність – це тривалий процес, який вимагає залучення та активної позиції кожного громадянина [8, с. 21].

У підручнику інтегрованого курсу «Досліджуємо історію і суспільство» [4] виявлено 19 наративних та 7 актових документів. Це свідчить про зміну співвідношення між типами джерел порівняно з підручником для 5 класу. Завдання, спрямовані на осмислення нового матеріалу, як підкреслює О. Пошетун, часто супроводжуються історичними документами представленими у навчальних підручниках. Ці завдання мають особливе значення для формування аксіологічної компетентності школярів. Залучення історичних джерел у підручниках з історії України для учнів 6 класу дає можливість безпосереднього ознайомлення з минулим, сприяє аналізу подій та допомагає учням розвивати навички критичного мислення, необхідні для формування власних суджень. Формування аксіологічної компетентності, у свою чергу, сприяє оцінюванню історичних явищ та подій крізь призму загальнолюдських цінностей, таких як справедливість та людська гідність. Завдання, що супроводжують документи, орієнтовані на змістовний аналіз

джерел, висловлення індивідуального ставлення та проведення порівняльного аналізу отриманих фактів [5, с. 69].

Як вважає Н. Гупан, підручники інтегрованого курсу «Досліджуємо історію і суспільство» для 6 класу вирізняються своїм інноваційним підходом до викладання матеріалу. Структурування тексту на основний та додатковий рівні, які містять історичні документи, визначення та пояснення, сприяє глибшому засвоєнню інформації учнями. Особливо значущим є те, що історичні документи подаються як окремі джерела знань, що стимулює розвиток критичного мислення в школярів. Завдання, пов'язані з аналізом і інтерпретацією цих документів, допомагають учням формувати власні висновки, а також забезпечують розвиток їхньої аксіологічної компетентності. Це, своєю чергою, сприяє формуванню ціннісного ставлення до історичної спадщини. Такий підхід перетворює історію на цікавий і захопливий предмет для шестикласників, виходячи за межі простого набору фактів. Крім того, інтегрований курс сприяє формуванню цілісного розуміння суспільства та його розвитку, допомагаючи учням краще усвідомлювати взаємозв'язок між минулим і сучасним [1, с. 176].

Розміщені у підручнику закони Хаммурапі слугують чудовим прикладом історичного документа, що відображає суворість законів того часу та визначає відповідальність за різні види шкоди. У першому розділі зазначено, що корабельник несе повну відповідальність за втрату судна і вантажу, якщо подія стала наслідком його дій. Наступний норматив стосується випадків прориву греблі, де власник зобов'язаний компенсувати збитки, пов'язані із знищенням урожаїв. У третьому та четвертому положеннях простежується жорсткість покарань: за крадіжку і неналежне виконання будівельних робіт, які спричинили смерть, передбачалося суворе відшкодування аж до смертної кари. Окремий випадок включає страту за укривання втікачів. Подальші положення закріплюють принцип відплати «око за око, зуб за зуб» у випадках завдання фізичних ушкоджень, хоча до рабів і синів застосовувалися ще суворіші покарання. Ба більше, навіть відносно невеликі провини, такі як удар долонею, супроводжувалися накладенням штрафу. Ці законодавчі приписи яскраво свідчать про пріоритетність захисту приватної власності, забезпечення безпеки та підтримання соціальної ієрархії в суспільстві Стародавнього Вавилону [4, с. 78–79].

Аналіз підручника «Історія України» [6] для 7 класу показав переважання наративних джерел над актовими. Із 63 розглянутих документів лише 3 належать до категорії актових, що свідчить про акцент на розповідному підході в поданні матеріалу. Серед наративних джерел домінують уривки з літописів, а саме «Повісті врем'яних літ», яка відіграє ключову роль у розумінні середньовічної історії України. Значна кількість фрагментів цього літопису (20) підкреслює його важливість для вивчення

періоду Русі-України. Водночас Галицько-Волинський і Київський літописи представлені менш широко, що свідчить про їхню специфічну функцію в підручнику.

Зосередження на наративних джерелах може сприяти розвитку уяви та формуванню в учнів здатності до емпатії. Проте це потребує додаткового внесення елементів критичного аналізу, щоб запобігти поверхневому сприйняттю матеріалу. Недостатня представленість актових джерел обмежує можливості школярів для формування чіткого розуміння юридичних і адміністративних аспектів історичних процесів.

О. Шлома визначає два основні методологічні підходи до роботи з історичними джерелами: інформаційний та критичний. Інформаційний метод концентрується на вилученні фактологічних даних із документа, тоді як критичний підхід, поширений у західних дослідницьких традиціях, спрямований на оцінку достовірності джерела та його походження. Обидва підходи є суттєвими для формування історичного мислення та розвитку самостійності учнів, а їхній вибір обумовлюється навчальними цілями уроку. Зокрема, для учнів 7 класу частіше рекомендується інформаційний підхід, який слугує ефективним інструментом для розвитку аналітичних і оціночних навичок, а також засвоєння базових умінь з історичного аналізу та інтерпретації. Оскільки історична наука спирається на свідчення минулого, робота з історичними джерелами займає центральне місце в розумінні історичних процесів і явищ. Використання таких матеріалів сприяє не лише глибшому осмисленню минулого, але й формуванню ключових історичних компетенцій у семикласників, роблячи минулі події зрозумілими і доступними для їхнього сприйняття [7, с. 89].

Важливим джерелом інформації про правові норми та суспільні відносини Русі-України є уривки з «Руської Правди», які розміщені у підручнику для 7 класу. Перша стаття визначає право на помсту за вбивство, передбачаючи передачу цього права родичам загиблого. Якщо ж помста була неможливою, встановлювалася грошова компенсація у розмірі 40 гривень. Це свідчить про ключову роль кровної помсти в тогочасному суспільстві та одночасні спроби її обмежити шляхом впровадження штрафів. У статтях 11, 12, 14 і 15 чітко прописані розміри компенсацій за вбивство осіб різного соціального статусу. Наприклад, за вбивство княжого служителя, кухаря чи конюха передбачався штраф у 40 гривень, тоді як за вбивство огнищанина зі статусом вищого рівня сума штрафу становила 80 гривень. Ці положення ілюструють ієрархічну структуру суспільства, де соціальний статус визначав розмір відшкодування за завдану шкоду. Цікаво, що за вбивство ремісника або ремісниці встановлювалася плата у 12 гривень, натомість за смерда чи холопа – лише 5 гривень, а за рабину – 6 гривень. Такі правила

підкреслюють різницю у ставленні до представників окремих соціальних шарів. Крім того, у «Руській Правді» визначалася цінність майна: наприклад, княжий кінь оцінювався у 3 гривні, тоді як кінь смерда – у 2 гривні. Вивчення цих статей сприяє глибшому розумінню тогочасної системи цінностей, нерівності у суспільстві та правових відносин. Аналіз подібних документів дозволяє учням 7 класу зануритися в історичний контекст, розвивати критичне мислення та краще усвідомлювати еволюцію правових норм і суспільних принципів [6, с. 57].

Висновки. Отже, аналіз підручників з історії для 5–7 класів засвідчив поступове збільшення кількості історичних документів від одного класу до наступного, що відображає ускладнення змісту навчального матеріалу. Використання різних типів джерел, таких як актові та наративні документи, сприяє розвитку аксіологічної компетентності учнів, допомагаючи їм краще осмислити цінності та суспільні відносини минулих епох. Завдання, що супроводжують ці матеріали, орієнтовані на вдосконалення критичного мислення й навичок аналізу історичних подій. Важливою складовою є інтеграція історичних документів у навчальний процес, що дозволяє учням не лише запам'ятовувати факти, але й формувати цілісне уявлення про історичні явища та їхній зв'язок із сучасністю.

У шкільних підручниках історії пропонується широкий набір документальних матеріалів, які висвітлюють багатоманітні аспекти національної історії, починаючи з княжої доби й до сьогодення. Їх систематичний аналіз дозволяє учням побачити еволюцію цінностей українського суспільства та зрозуміти їхній вплив на сучасні реалії. Окрім того, вивчення історичних документів сприяє вихованню патріотизму, формуванню поваги до культурно-історичної спадщини та усвідомленню фундаментального значення прав людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гупан Н. М. Запитання у підручнику «Досліджуємо історію і суспільство» як інструмент розвитку критичного мислення учнів 5–6 класів. Педагогічна думка. 2023. С. 174–177.
2. Лисянська Д. С. Методика використання історичних документів на уроках історії України. Теорія та методика навчання суспільних дисциплін. 2017. № 1(6). С. 40–43.
3. Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: методичний посібник. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 208 с.
4. Пометун О. І., Ремех Т. О. Досліджуємо історію і суспільство: підруч. інтегр. курсу для 6 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2023. 256 с.
5. Пометун О. І. Методика роботи з підручниками в інтегрованому курсі «Досліджуємо історію і суспільство». Педагогічна думка. 2023. С. 68–70.
6. Пометун О. І., Дудар О. В., Гупан Н. М. Історія України: підруч. для 7 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024. 207 с.
7. Шлома О. В. Використання практичних робіт на уроках історії. Сучасні виклики української освіти: теоретичні засади та практичні рішення в педагогічній діяльності. 2024. № 86. С. 86–92.

8. Щупак І. Я., Бурлака О. В., Піскарьова І. О., Посулько А. С. Вступ до історії України та громадянської освіти: підручник для 5 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Оріон, 2022. 207 с.